

Lesbiečių, gėjų, biseksualų ir translyčių asmenų (LGBT) patiriama diskriminacija ir neapykantos nusikaltimai prieš juos ES ir Kroatijoje

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 1 straipsnyje nustatyta, kad žmogaus orumas yra neliečiamas. Jį reikia gerbti ir saugoti. Chartijos 21 straipsnyje garantuojama teisė nebūti diskriminuojamam (-ai), be kita ko, dėl seksualinės orientacijos. Vienodo požiūrio principas yra pagrindinė Europos Sąjungos vertybė, reiškianti tiek užtikrintą pagarbą žmogaus orumui, tiek visiems vienodas galimybes visapusiškai dalyvauti ekonominiame, kultūriniame ir socialiniame gyvenime.

Politinės aplinkybės

Lesbiečių, gėjų, biseksualų ir translyčių asmenų (LGBT) teisėms skiriama vis daugiau dėmesio tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu lygiu. LGBT asmenų nediskriminavimo ir lygybės standartus dar labiau išplėtojo ir sustiprino Europos Sąjunga (ES), Europos Taryba ir Jungtinės Tautos (JT). Europos ir nacionalinės teisės aktuose seksualinė orientacija ir lyties tapatybė vis labiau pripažįstamos tarp diskriminacijos priežasčių.

Europos Komisija 2010 m. paprašė FRA rinkti palyginamus duomenis apie LGBT asmenų diskriminavimą ir neapykantos nusikaltimus prieš juos visose ES valstybėse narėse ir Kroatijoje. Todėl FRA 2012 m. pradėjo ES LGBT asmenų apklausą internetu, kurioje dalyvavo ir į klausimus atsakė 93 079 asmenys. Per apklausą gauta daug vertingų palyginamų duomenų, kuriais remdamasi FRA gali padaryti išvadas, teikti faktais pagrįstų rekomendacijų ir taip padėti ES institucijoms bei valstybėms narėms nustatyti ir išspręsti LGBT asmenų pagrindinių teisių problemas tikslingomis teisės ir politikos priemonėmis, kad būtų užtikrinta visapusiška jų pagrindinių teisių apsauga ir pagarba joms.

Svarbiausi nustatyti faktai

Apklausos rezultatai rodo, jog šiandienos ES visuomenėje LGBT asmenys nuolat kenčia negalėdami natūraliai elgtis mokykloje, darbe ar viešumoje. Dauguma savo tapatybę slepia ir kenčia atskirtį ar net gyvena nuolatinėje baimėje, kiti yra diskriminuojami, prieš juos net smurtaujama dėl to, kas jie yra. Nustatyta svarbių skirtumų tarp valstybių: apklausos dalyviai įvairiose valstybėse skirtingai suprato ir patyrė diskriminaciją, priekabiavimą ir smurtą dėl seksualinės orientacijos ir lyties

tapatybės. Taip pat skyrėsi dalyvių požiūriai į tai, kaip neigiamai visuomenė vertina LGBT asmenis, o išpuolių, grasinimų ar priekabiavimo jie stengėsi išvengti skirtingais būdais.

- Beveik pusė (47 proc.) apklausos dalyvių teigė, kad per metus iki apklausos patys jautėsi diskriminuojami arba prie jų buvo priekabiujama dėl seksualinės orientacijos.
- Daugiau kaip 80 proc. dalyvių kiekvienoje ES valstybėje narėje nurodė, kad mokykloje apie LGBT bendraamžius buvo nepalankiai kalbama arba iš jų buvo tyčiojamas.
- Du trečdaliai (67 proc.) dalyvių teigė, kad mokydamiesi mokykloje iki 18 metų dažnai arba visada slėpė ar maskavo tai, kad yra gėjai, lesbietės, biseksualai ar translyčiai žmonės.
- Vienas iš penkių apklausos dalyvių ir net vienas iš trijų apklausoje dalyvavusių translyčių žmonių, dirbusių ir (arba) ieškojusių darbo per dvylika mėnesių iki apklausos, jautėsi diskriminuojamas su darbu susijusiose srityse.
- Vienas iš penkių (18 proc.) apklausos dalyvių, per metus iki apklausos apsilankiusių kavinėje, restorane, bare ar naktiniame klube, tokioje vietoje jautėsi diskriminuojamas dėl to, kad yra gėjus, lesbietė, biseksualas ar translytis žmogus.
- Ketvirtadalis (26 proc.) šios ES apklausos LGBT dalyvių per pastaruosius penkerius metus patyrė išpuolį arba grasinimą smurtu.
- Maždaug trys iš dešimties apklausoje dalyvavusių translyčių žmonių teigė per metus iki apklausos smurtą arba grasinimą smurtu patyrę daugiau kaip tris kartus.
- Pasak daugumos (59 proc.) per metus iki apklausos smurtą patyrusių dalyvių, paskutiniojo išpuolio prieš juos arba grasinimo smurtu viena iš priežasčių arba vienintelė priežastis buvo tai, kad smurtautojai manė juos esant gėjais, lesbietėmis, biseksualais ar translyčiais žmonėmis.
- Apie paskutinįjį incidentą, kai buvo smurtaujama iš neapykantos, policijai pranešė mažiau kaip vienas iš penkių (17 proc.) apklausos dalyvių. Apie 66 proc. apklausos dalyvių (gėjų ir biseksualių vyrų – atitinkamai 74 ir 78 proc.) visose ES

valstybėse narėse bijojo viešumoje laikytis už rankų su tos pačios lyties partneriu (-e).

- Daugiau kaip keturi penktadaliai dalyvių teigė, kad jų visuomenėje yra įprasta šaipytis iš LGBT asmenų.
- Beveik pusė dalyvių manė, kad jų šalies politikai dažnai įžeidžiamai kalba apie LGBT asmenis.

Faktais pagrįstos rekomendacijos

Remdamasi per šią apklausą surinktais statistiniais duomenimis, FRA padarė išvadas ir parengė faktais pagrįstų rekomendacijų, padėsiančių imtis reikiamų teisės ir politikos priemonių ES ir nacionaliniu lygmenimis.

Saugios švietimo aplinkos kūrimas

ES valstybės narės turėtų užtikrinti, kad LGBT jaunuoliai mokyklose galėtų mokytis saugioje ir palankioje aplinkoje be patyčių ir atskirties. Todėl reikia kovoti su panieka LGBT asmenims, įveikti jų atskirtį ir skatinti supratingumą įvairovei. Mokyklas reikėtų raginti įdiegti kovos su patyčiomis programas. ES valstybės narės taip pat turėtų užtikrinti, kad mokyklinio ugdymo programose būtų pateikta objektyvi informacija apie seksualinę orientaciją, lyties tapatybę ir lyties raišką; tai padėtų ugdyti mokytojų ir moksleivių tarpusavio pagarbą bei supratimą ir geriau suvokti problemas, su kuriomis susiduria lesbietės, gėjai, biseksualai ir translyčiai žmonės.

Kova su diskriminavimu dėl seksualinės orientacijos ir lyties tapatybės

Remiantis ES pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintu lygybės principu kuriama įvairialypė ir įtrauki socialinė aplinka yra palanki LGBT asmenims, kurie tokioje aplinkoje gali atvirai ir laisvai gyventi ir save išreikšti.

Siekiant sistemingiau ir darniau kovoti su diskriminacija, ES ir jos valstybės narės raginamos rengti veiksmų planus, skatinančius pagarbą LGBT asmenims ir ginančius jų pagrindines teises, ir (arba) įtraukti aktualius LGBT klausimus į nacionalinius veiksmų planus ir strategijas dėl žmogaus teisių. Reikėtų atkreipti daugiau dėmesio į išskirtines translyčiams žmonėms ir LGBT jaunimui būdingas problemas. ES galėtų padėti pasidalyti vertinga patirtimi, kaip galima aktyviai skatinti pagarbą LGBT asmenims. Valstybės narės raginamos stengtis palaikyti dialogą su svarbiausiais šios srities veikėjais, kad viešoji nuomonė aktualiais LGBT klausimais būtų labiau subalansuota. Be to, tvirti ir pozityvūs politinių lyderių veiksmai yra būtini, tam kad užtikrintų LGBT asmenų pagrindines teises.

Iš neapykantos LGBT asmenims įvykdytų nusikaltimų aukų pripažinimas ir apsauga

Visų žmonių teisės į gyvybę, saugumą ir apsaugą nuo smurto turi būti gerbiamos nepaisant jų seksualinės orientacijos ar lyties tapatybės.

ES ir jos valstybės narės turėtų apsvarstyti galimybes teisės aktais uždrausti homofobiškos ir transfobiškos neapykantos kurstymą ir neapykantos nusikaltimus ir taip užtikrinti vienodą LGBT asmenų apsaugą. ES valstybės narės taip pat raginamos labiau pripažinti ir geriau apsaugoti iš neapykantos LGBT asmenims įvykdytų nusikaltimų aukas ir teisės aktuose dėl nusikaltimų iš neapykantos nustatyti, kad nusikaltimai gali būti padaromi ir iš homofobiškos bei transfobiškos neapykantos. Be to, reikėtų apsvarstyti galimybes mokyti teisėsaugos pareigūnus, be kita ko, kaip registruoti tokius incidentus.

Lygių galimybių dirbti užtikrinimas

ES teisėje turėtų būti nustatytas aiškus draudimas diskriminuoti dėl lyties tapatybės; ES turėtų toliau stebėti, kiek veiksmingos yra nacionalinės skundų nagrinėjimo tarnybos ir procedūros. ES valstybės narės turėtų padėti lygybės įstaigoms ir kitoms nacionalinėms skundus nagrinėjančioms tarnyboms informuojant LGBT asmenis apie šių institucijų įgaliojimus ir procedūras ir taip ugdant diskriminacijos suvokimą visuomenėje.

Su darbu nesusijęs diskriminavimas

Visose ES valstybėse narėse vienoda apsauga nuo diskriminavimo dėl seksualinės orientacijos būtų užtikrinama kur kas geriau, jeigu diskriminuoti būtų uždrausta ES mastu ne tik užimtumo ir profesinėje, bet ir kitose srityse, kaip siūlo Europos Komisija savo 2008 m. liepos 2 d. pasiūlyme dėl Tarybos direktyvos, kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, principas. Reikėtų apsvarstyti galimybę ES teisėje – visuose šiuo metu galiojančiuose ir būsimuose ES teisės aktuose – aiškiai nustatyti, kad diskriminavimas dėl lyties tapatybės yra viena iš diskriminacijos formų.

Daugiau informacijos

Abi FRA apklausos ataskaitos – „EU LGBT survey: Results at a glance“ („ES LGBT apklausos rezultatai trumpai“) ir „EU LGBT survey: main results“ („Svarbiausi ES LGBT apklausos rezultatai“) – paskelbtos FRA svetainėje: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources>

Elektroninė duomenų vizualizacija – „EU LGBT survey data explorer“ („ES LGBT apklausa duomenys tyrinėtojo“) – pateikiama čia: <http://fra.europa.eu/en/lgbt-survey-results>

FRA veiklos LGBT asmenų pagrindinių teisių srityje apžvalga: <http://fra.europa.eu/en/theme/lgbt>